

Мікросоціальний рівень групує причини, пов'язані з безпосереднім соціальним оточенням дитини: відсутність чи недостатність позитивних взаємостосунків із батьками; неправильна позиція дорослого у вихованні, негативний статус у колективі однолітків; негативний вплив референтної групи, що має вирішальне значення у формуванні особистісних якостей.

Макросоціальний рівень об'єднує причини, пов'язані з різними негативними явищами, що відбуваються в суспільстві: відсутність необхідної інформації про наслідки зловживань наркогенними речовинами; соціальні кризові явища суспільства: різке зубожіння населення, втрата життєво важливих людських цінностей; комерціалізація усіх важливих сфер впливу на дитину, відсутність цілісної соціальної політики дитинства, правової і нормативної бази захисту дітей тощо.

Отже, здійснений нами теоретичний аналіз дозволив зробити висновок про те, що девіантна поведінка неповнолітніх може бути детермінована різними чинниками, серед яких значний негативний вплив можуть здійснювати біологічні, психологічні, соціальні, педагогічні та криміногенні явища і процеси. У сучасних умовах здійснення профілактичної та корекційної роботи з учнівською молоддю потрібно прагнути до системного вирішення цієї проблеми, створюючи для цього відповідні умови.

Використана література:

1. Практическая психология образования / Под ред. И.В.Дубровиной. – М.: ТЦ “Сфера”, 1998. – 528 с.
2. Коррекционная педагогика в начальном образовании / Под. ред. Г.Ф.Кумариной. – М.: Издат. центр “Академия”, 2001. – 320 с.
3. Психолого-педагогичні аспекти роботи з “дітьми вулиці”: Зб. статей та методик / За заг. ред. Толстоухової С.В., Пінчук І.В. – К.: УДЦССМ, 2000. – 84 с.

Анотація

В статтє рассматривается проблема возникновения девиантного поведения у несовершеннолетних. Проанализированы основные факторы его формирования.

Островська І.О.
Первомайський політехнічний інститут
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова

ІНТЕГРАТИВНИЙ КУРС НА ОСНОВІ МАТЕМАТИКИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ТЕХНІКІВ З ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ

Національна доктрина розвитку освіти [1], затверджена 17 квітня 2002

року, одними з пріоритетних напрямків державної політики проголошує особистісну орієнтацію освіти; розвиток професійно-технічної освіти; органічне поєднання освіти і науки, розвиток педагогічної та психологічної науки; запровадження освітніх інновацій, що, у свою чергу, дозволить забезпечити виховання особистості, яка орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки; формування у молоді сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості; підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентноспроможних на ринку праці.

У сучасному вимогливому та швидкозмінному соціально-економічному середовищі рівень освіти, ефективність діяльності вищого навчального закладу з фахової підготовки висококваліфікованих конкурентноспроможних спеціалістів значною мірою залежатиме від результативності запровадження технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які розвивають діяльнісний підхід до навчання. Іде створення системи освіти, що інтегрована в глобальні інформаційні процеси, яка б швидко реагувала на нові потреби ринку праці, легко сприймала технологічні новації і дозволяла б виховувати фахівців, спроможних вирішувати будь-які проблеми, насамперед, за рахунок вміння вчитися. І ця, саме розвиваюча модель освіти, ґрунтується на ставленні до особистості студента не як до об'єкта навчання, а як до суб'єкта, який ініціює і здійснює пізнання.

Головною функцією навчального процесу є передача іншій особі або групі осіб відповідних знань і навичок, застосування їх у відповідній галузі або сфері діяльності. Моделювання дисциплінарних курсів, аналіз і синтез окремих їх елементів є необхідною умовою вдосконалення й оптимізації цього процесу. Необхідність упровадження у навчальний процес тієї чи іншої дисципліни виявляється у процесі розвитку відповідної галузі або напрямку діяльності суспільних структур. При цьому доцільність формування і викладання даної дисципліни може виникнути тоді, коли у суспільстві виникає потреба у спеціалістах, які із сукупності знань з інших дисциплін повинні мати знання нового характеру. Така необхідність з'являється внаслідок виникнення нового напрямку діяльності у суспільстві або ситуації, коли спеціалістів, яки готувалися раніше, необхідно забезпечити новою категорією знань.

Кроком на шляху інтенсифікації змісту й структури освіти може стати створення інтегративних навчальних предметів. Останнім часом ця проблема

привертає увагу педагогів та науковців. М. Н. Берулава, досліджуючи шляхи підвищення якості та вдосконалення підготовки учнів ПТУ [2], стверджує, що інтеграція загальної і професійної освіти обумовлена необхідністю забезпечення більш високого рівня систематизації знань учнів (особливо технічних), їх сконцентрованості та економічності, що передбачає уникнення дублювання у викладанні матеріалу різних навчальних предметів, а також необхідністю посилення професійної спрямованості загальноосвітніх дисциплін, її різних типів, в основі яких лежить певна кількість об'єктивно існуючих інтеграційних факторів. Спираючись на праці Б. Кедрова, І. Фролова, В. Готт, А. Урсул автор робить припущення, що у майбутньому інтеграція наук буде мати все більшу перевагу над їх диференціацією. “В якості основних закономірностей сучасного наукового знання виступають наступні: діалектична єдність інтеграції і диференціації, що складають взаємопроникненні сторони розвитку наукового пізнання; перевага інтегративної тенденції над диференціацією; зростання ступеню складності інтеграції науки у зв'язку з ускладненням її предмета, структури і функцій; збільшення швидкості й потужності інтеграційних процесів; інтенсивне формування нових дисциплін, що виникають на стику старих, поява комплексних наук; укріплення зв'язків між загальними, природничими і технічними науками.” М. Берулава розглядає питання дидактичного синтезу інтеграції навчальних предметів, досліджує недоліки реалізації міжпредметних зв'язків – певного рівня інтеграції навчальних дисциплін [3]. І хоча автор зазначає, що ця проблема потребує подальшої теоретичної розробки і методичного рішення, робиться висновок: вищий рівень інтеграції змісту освіти характеризується цілісністю, що завершується формуванням нової навчальної дисципліни.

В залежності від декількох факторів: спільної мети і завдань вивчення інтегрованих предметів; збігу або спільності об'єктів наукового пізнання, покладених в основу інтегрованих курсів; наявності близьких за змістом понять і термінів; наявності спільних закономірностей, на основі яких побудовані інтегровані предмети; можливостей для реалізації спільних дидактичних принципів і методів навчання Ю. Дик, А. Пінський, В. Усанов пропонують три можливих варіанти інтеграції [4]:

1-й – практично повне злиття навчального матеріалу інтегрованих предметів у єдиному курсі;

2-й – об'єднання більшої частини матеріалу інтегрованих предметів з виділенням специфічних розділів окремих дисциплін;

3-й – побудова нового предмета з автономних блоків.

Розглядаючи проблему інтеграції з позицій її практичної реалізації кандидат педагогічних наук В. К. Сидоренко [5] попереджає, що “інтеграція навчальних предметів – далеко не механічний процес, а інтегрований навчальний предмет – це не звичайне об’єднання окремих дисциплін. Адже, об’єднавши два чи кілька предметів, можна порушити логіку і внутріпредметну наступність тієї дисципліни, на основі якої здійснюється інтеграція. Крім того, обов’язково потрібно враховувати, що зміст предметів, які підлягають інтеграції, повинен перебувати на однаковому інформаційному рівні.” Цей науковець формулює дидактичні положення, на яких повинна ґрунтуватись інтеграція навчальних предметів:

- супідрядність функцій окремих навчальних дисциплін;
- економічність – ущільнення і концентрація навчального матеріалу, усунення дублювання в його вивченні;
- сталість інтегративного базису (інтегрувати кілька предметів потрібно на основі того, який більш широко і глибоко вивчає певні закони чи процеси);
- наявність достатнього обсягу навчального матеріалу, який може бути вивчений на базі іншої дисципліни (основою для забезпечення цієї умови є обсяг наявних зв’язків між спорідненими навчальними предметами).

Досліджуючи проблеми інтеграції навчальних предметів в ПТУ [6] на рівні міжпредметних зв’язків, Г. М. Варковецька запропонувала модель втілення їх у навчальний процес, намагаючись усунути цілу групу суперечностей, що супроводжують практику реалізації міжпредметної інтеграції на цьому рівні. Автор підкреслює, що інтеграція на рівні навчальних тем не сприяє проясненню цього питання відносно кожного уроку і пропонує використання професійно-кваліфікаційної характеристики як конструктивної основи для виявлення структурних елементів взаємозв’язку між предметами, що дозволяє здійснити єдність загальних цілей навчання, конкретизувати його зміст та надати йому цільність і логічну упорядкованість.

Принципи дидактики в контексті інтегративного навчання в професійній середній школі досліджувалися І. М. Козловською та Я. М. Собко. Автори вважають [7], що в рамках моделі дидактичної інтеграції ці принципи (системність, наступність, ґрунтовність, усвідомленість знань тощо) потребують певного уточнення та часткового доповнення. На їх думку уточнення принципу системності полягає в поширенні його на навчально-пізнавальний процес у цілому, тобто в переході від методичного до суто дидактичного його трактування за умов збереження особливостей окремих методик; в контексті дидактичної інтеграції розширення можливостей

принципу наочності полягає у взаємоузгодженому використанні наочності навчально-пізнавального процесу в цілому та кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу зокрема; уточнення принципу самостійності (у зв'язку з трансформацією суто предметної системи навчання в предметно-інтегративну) полягає в комплексному підході до відбору завдань на інтегративній основі для розвитку мислення і знань учнів всіх навчальних предметів під час засвоєння конкретних предметних чи міждисциплінарних знань; міждисциплінарне трактування принципу доступності в навчанні розширює його можливості та акумулює засоби окремих методик. Особливо підкреслюється, що інтегративний підхід до навчання сприяє максимальному використанню можливостей принципу ефективності, чи зв'язку мети й результату навчання, введенню комплексних показників ефективності навчального процесу, особливо в професійній школі, де кінцевим результатом навчання є не лише система загальноосвітніх знань, а й на їх основі складна, динамічна система фахових знань, умінь і навичок.

Дидактичним основам побудови інтегрованих курсів за структурою „загальноосвітній спеціальний предмет” у ПТУ [8] присвячені праці С. У. Гончаренко і Я. М. Собко. Дослідники формулюють головні критерії відбору змісту навчального матеріалу на прикладі розробленого ними інтегрованого курсу “Фізична електроніка” та пропонують загальні принципи його побудови. Авторами вказано умови, яких слід дотримуватися для ефективного впровадження інтегрованого курсу в навчально-пізнавальний процес.

У результаті дослідження, яке проводилося на базі Уфимського авіаційного технікуму, були визначені [9] вимоги до конструювання програм інтегративних курсів, що передбачають розширене або поглиблене вивчення окремих питань фізики за рахунок введення додаткового міждисциплінарного навчального матеріалу з метою формування професійно значимих знань, умінь та навичок на більш високому рівні. Сутність цих вимог зводиться до наступного.

Програми інтегративних курсів створюються на основі і повністю відображують зміст базової програми (основні поняття, закони, теорії, факти, ідеї і запланований рівень результатів навчання). Тому вивчення матеріалу в інтегрованому курсі забезпечує реалізацію єдиного рівня змісту повної загальної освіти.

Програми передбачають опрацювання специфічних задач навчання загальноосвітній дисципліні у середній професійній школі, що припускає необхідність деякого варіативного компонента змісту навчальної дисципліни.

У програмі повинна бути втілена конкретна науково-методична концепція, що визначає основні методичні ідеї курсу, його логічну структуру, систему внутрішніх та міждисциплінарних зв'язків з дисциплінами загальноосвітнього, загально технічного і спеціального циклів, а також зі спеціальною технологією і виробничою практикою.

В. Г. Іванов, член-кор. МАНПО, канд. пед. наук конкретизує також вимоги, яким повинен відповідати варіативний компонент змісту навчальної дисципліни:

– його матеріал є логічним наслідком змісту базової програми і знаходиться в органічній єдності з інваріантним компонентом змісту, підпорядковується загально дидактичним принципам побудови базової програми, набуває прикладну та загальноосвітню цінність;

– матеріал варіативного компонента є професійно значним і знаходить подальший розвиток в дисциплінах спеціального та технічного циклів;

– матеріал повинен бути теоретичною базою для вивчення загальнотехнічних та спеціальних дисциплін, але не дублювати зміст цих дисциплін;

– матеріал повинен бути доступним і методично забезпеченим в такому ж степені, що й базовий;

– обсяг варіативного компоненту повинен відповідати часу, що пропонується для вивчення курсу навчальною програмою.

Тенденції інтеграції навчальних предметів, основи побудови нових інтегрованих курсів привернули увагу багатьох педагогів та науковців, які пропанують та опрацьовують різні шляхи їх реалізації, але усі дослідники погоджуються з тим, що проблема інтеграції навчальних предметів актуальна і досить різнобічна, мало вивчена як у теоретичному, так і в практичному аспектах і комплексне її розв'язання дасть змогу усунути цілу групу суперечностей, що стоять перед системою освіти в світі поступового приєднання до Болонського процесу. Оволодіння фундаментальними науками та їх додатками матиме в перспективі зростаюче значення, оскільки без цього неможливе не лише створення, але й використання сучасних інтелектуальних продуктів і технологій. Сучасними філософами фундаментальні науки трактуються як такі, що мають вихід у практику, інакше кажучи, лежать в основі інших наук, які вивчають їх практичне втілення в життя; досліджують явища природи, суспільного життя і мислення і на цій основі формують основні закономірності природничих і соціальних наук про явища, що ними вивчаються. Фахова освіта – це процес засвоєння систематизованих знань та

умінь про конкретне і практичне конструювання та застосування відомих способів діяльності до практики одиничних об'єктів. Фундаментальна освіта є базою для фахової підготовки. При створенні інтегрованих курсів за структурою “загальноосвітній спеціальний предмет” роль базисної навчальної дисципліни у більшості досліджень вигравав курс фізики.

У дисципліні “Арифметичні і логічні основи ЕОМ” при підготовці техніків з обчислювальної техніки базовою є математика. Останнім часом питання про роль математики у підготовці інженерів та техніків мало характер дискусійного. Дехто вважає, що математична підготовка є надмірною, її слід суттєво скоротити, обмеживши лише розділами, безпосередньо необхідними для засвоєння програм старших курсів та оволодіння професійними вміннями; що рівень затребування розділів математики в професійній діяльності випускників дуже низький. Той факт, що вивчення математики розвиває здібності і є необхідним незалежно від того, наскільки ці знання затребувані в подальшому, для декого вже не є очевидним, а невисокий рівень затребування фундаментальних знань у професійній діяльності не сприяє мотивації до вивчення відповідних дисциплін. Але проблема математичної підготовки набула і міжнародного характеру: 2000 рік при підтримці ЮНЕСКО було об'явлено Всесвітнім математичним роком; центральна роль математики та її додатків у сучасній науці, технологіях, комунікаціях, економіці та багатьох інших галузях зазначалася у резолюції з цього приводу. Сучасне суспільство вступає в інформаційну епоху розвитку і базою для цього переходу є рівень освіченості нації [10]. Оволодіння фундаментальними науками матиме в перспективі зростаюче значення, оскільки без цього неможливе не лише створення, але і використання сучасних інтелектуальних продуктів і технологій. Мета вивчення математики різнобічна – це орієнтація в навколишньому світі, інтелектуальний розвиток, формування світогляду і підготовка до майбутньої професії. Але щоб розуміти математику треба досягати повної ясності на кожному її етапі, що робить пропозицію про вивчення лише окремих “необхідних” розділів недоречною. Враховуючи, що фундаментальна освіта має стати більш спрямованою на професійну діяльність і постійно готувати студента до засвоєння професійно орієнтованих курсів на більш високому рівні, інтеграція предметів природничо-наукового та професійно-технічного циклів на основі математики є велінням часу.

Інтегративний курс “Арифметичні і логічні основи обчислювальної техніки (АЛООТ)” є базовим для вивчення мікросхемотехніки, електронної техніки та інших спеціальних дисциплін. Але завдання курсу АЛООТ набагато

ширші – у цьому предметі майбутньому спеціалісту надається можливість дослідити зв'язки та взаємопроникнення багатьох галузей науки, переконатися в необхідності вивчення комплексу дисциплін, наочно усвідомити дію інтеграційних процесів, що, в свою чергу, стає об'єктивними умовами самореалізації особистості в професійній діяльності.

Важливу роль в умовах реалізації безперервної освіти відіграє процес узгодження навчальних програм навчальних закладів різних рівнів акредитації. Створення модульних програм із навчальних дисциплін, у яких міні-модулі легко можна замінити, поновити, трансформувати, адаптувати – один з основних напрямів підготовки суб'єктів навчального процесу в умовах приєднання до загальноєвропейського простору вищої освіти. Конструювання відповідної програми інтегрованого курсу на основі математики дозволяє уникнути дублювання навчального матеріалу з основ вищої математики, фізики, мікросхемотехніки на рівні коледжу і одночасно дає позитивний економічний ефект на рівні інституту, пов'язаний з завчасним опрацюванням дискретної математики. Мобільність міні-модулів дає можливість швидко реагувати на зміни в суспільстві і технологіях, розширює інтеграційні властивості дисципліни.

Таким чином, перед АЛООТ, як перед навчальною дисципліною, постають найважливіші інтеграційні задачі: забезпечення реального внеску в методологічну, теоретичну, технологічну підготовку студентів до подальшої освіти та професійної діяльності; забезпечення мотивації для вивчення всіх дисциплін: як спеціальних так і фундаментальних, розвитку інтегрального мислення, інтелекту на основі цілісного підходу до навчання. Крім того, враховуючи багатогранний характер цієї базової дисципліни, завдяки якому відбувається інтеграція знань, конструювання навчального процесу з курсу АЛООТ є серйозною науково-педагогічною проблемою. Інтегративний підхід може бути поширений і на інші спеціальні дисципліни для забезпечення сучасного рівня підготовки спеціалістів.

Використана література:

1. Національна доктрина розвитку освіти. Затверджено Указом Президента України 17.04.2002 р. № 347/2002.
2. Махмутов М.И. Взаимосвязь общего и профессионального образования // Советская педагогика. – 1986. – № 6. – С. 34.
3. Берулава М.Н. Интеграция естественнонаучных и профессионально-технических дисциплин // Советская педагогика. – 1987. – № 8. – С. 81-83.
4. Дик. Ю.И., Пинский А.А., Усанов В.В. Интеграция учебных предметов // Советская педагогика. – 1987. – № 9. – С. 43-47.
5. Сидоренко В.К. Проблема актуальна, різнобічна // Рідна школа. – 1992. – № 7-8. – С. 31-

34.

6. Варковецкая Г.Н. Методика осуществления межпредметных связей в профтехучилищах. – М.: Высшая школа, 1989. – 128 с.

7. Козловські І.М., Собко Я.М. Принципи дидактики в контексті інтегративного навчання // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 4. – С. 48-51.

8. Гончаренко С.У., Собко Я.М. Дидактичні основи побудови інтегрованих курсів за структурою „загальноосвітній спеціальний предмет” у ПТУ // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 4. – С. 57-67.

9. Иванов В.Г. Проблема единства общих и специально-технических знаний в учреждениях СПО // Пр. – СПО. – 2003 – № 2. – С. 18-26.

10. Величко О.Г., Шатоха В.І. Навчальний план з фундаментальних дисциплін: розклад занять на завтра // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. – 2001. – № 30. – С. 8-16.

11. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота, 2003. – 216 с.

12. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна-Болонья-Саламанка-Прага-Берлін) / Упорядники: Степко М. Ф. та інші – Тернопіль: Вид-во “Економічна думка” ТАНГ, 2003 р. – 60 с.

Аннотация

В соответствии с опытом реализации интеграционного подхода в образовании рассматривается необходимость разработки интегрированного курса на основе математики для преодоления разрозненности знаний студентов-техников.

Савенкова Л.В.
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

ВИКОРИСТАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНИХ СИСТЕМ ЯК ДИДАКТИЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Глибокі зміни, що відбуваються в системі вищої освіти давно назріли і обумовлені як потребами самої системи освіти так і змінами в суспільстві в цілому. Аналізуючи сучасні тенденції, вчені приходять до висновку про формування так званої глобальної освітньої інфраструктури, в якій роль і положення вищої школи змінюються кардинально (К. Твіг, М. Мілоф). Безперервно зростає відсоток молодих людей, які бажають навчатися у вищих навчальних закладах. Різноманітнішим стає склад студентської аудиторії. Розширюється практика суміщення навчання і роботи, що призводить до необхідності більш гнучко будувати навчальний процес і не вважати територію або будівлю університету єдиним можливим місцем проведення занять.

У світовому освітньому просторі визначилась тенденція безперервної освіти як засобу вирішення протиріч, що виникають у результаті зросту динаміки соціального розвитку, інформатизації суспільства. Актуальною стала